

Kadernota 2020–2023

Inhoudsopgave

	Inleiding	3
1.	Samenvatting financieel perspectief	4
2.	Ontwikkelingen Staat van de Stad	5
2.1	<i>Inleiding</i>	5
2.2	<i>Landelijke ontwikkelingen</i>	5
2.3	<i>Regionale ontwikkelingen</i>	8
2.4	<i>Lokale (autonome) ontwikkelingen</i>	8
3.	Intensiveringen (financieel) per programma	13
3.1.1.	<i>Programma 1: intensiveringen</i>	13
3.2.1	<i>Programma 2: intensiveringen</i>	14
3.3.1	<i>Programma 3: intensiveringen</i>	15
3.4.1	<i>Programma 4: intensiveringen</i>	16
3.5.1	<i>Programma 5: intensiveringen</i>	16
3.6.1	<i>Programma 6: intensiveringen</i>	17
3.7.1	<i>Programma 7 en 8: intensiveringen</i>	18
4	Autonome financiële ontwikkelingen	19
4.1	<i>Loon- en prijsindexering</i>	19
4.3	<i>Risico's</i>	20
5	Toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen	22
5.1	<i>Toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen</i>	22
6	Nadere toelichtingen op het financiële beeld	26
6.1	<i>Toelichting op de meerjarenbegroting</i>	26
6.2	<i>Toelichting op het investeringsplan (CIP)</i>	27
6.3	<i>Toelichting op weerstandsvermogen</i>	27
6.4	<i>Toelichting op leningenportefeuille</i>	28

Inleiding

De voorliggende kadernota geeft richting aan de meerjarenbegroting 2020-2023. In het document wordt op hoofdlijnen weergegeven welke inhoudelijke richting wordt gekozen en wat daarvoor nodig is.

Gouda bouwt met nieuwe energie samen met inwoners, organisaties en bedrijven aan een nog beter Gouda: een gewaardeerde en aantrekkelijke plek om te wonen, werken en recreëren. Tegelijk staat de stad voor grote uitdagingen. Bijvoorbeeld als het gaat om energietransitie, verbinden van bedrijfsleven, onderwijs en overheid rond economie en werk, versnelling aanbrengen in de woningbouw en het investeren in sociaal-maatschappelijke samenhang.

Het college ziet dat investeringen nodig zijn in onze stad, en doet die waar dit nodig is. Gelijktijdig blijft het college een financieel zorgvuldige koers varen, met bijzondere aandacht voor de omvang van het weerstandsvermogen en de schuldpositie. Uiteraard vormt een meerjarig sluitende begroting de basis.

Leeswijzer

1. In hoofdstuk 1 wordt de financiële 'beginstand' getoond. Dat wordt opgebouwd vanuit het meerjarig saldo na de effecten van de eerste begrotingswijziging 2019 en aangevuld met de (financiële) impact van ontwikkelingen en intensiveringen uit deze Kadernota.
2. In hoofdstuk 2 staat een analyse van de Staat van de Stad, waarin allerlei landelijke trends aan de orde komen. Deze landelijke trends zijn aangevuld met lokale ontwikkelingen.
3. De hoofdstukken 3 tot en met 5 bevatten toelichtingen over intensiveringen van bestaand beleid, mogelijke toekomstige intensiveringen en autonome financiële ontwikkelingen. In hoofdstuk 3 wordt er per programma aangegeven welke huidige intensiveringen gedaan worden.
4. Daarop aansluitend staat er in hoofdstuk 4 een toelichting op de 'autonome' (financiële) ontwikkelingen, zoals de september – en de meicirculaire en de loon – en prijsindexering. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een risico-paragraaf.
5. Hoofdstuk 5 behandelt de toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen, die gewenst en noodzakelijk zijn voor de stad, maar waarvan op dit moment nog geen financiële indicatie beschikbaar is.
6. En afsluitend wordt in hoofdstuk 6 het totale financiële beeld geschetst. Naast bovenstaande ontwikkelingen en intensiveringen op de meerjarenramingen (exploitatie) worden ook de meerjarige ontwikkelingen van het Investeringsprogramma, het weerstandsvermogen en de leningen getoond.

1. Samenvatting financieel perspectief

In onderstaand tabel zijn alle financiële effecten samengevat en is zichtbaar hoe de bedragen uit deze Kadernota de meerjarenbegroting beïnvloeden.

(bedragen * € 1.000)	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo na verwerking effecten jaarrekening 2018 en 1^e begrotingswijziging 2019	3.264	2.621	-68	1.137	8.085
Intensiveringen per programma (Hoofdstuk 3)	-1.810	177	353	-5	-1.593
Loon-prijsontwikkelingen (Hoofdstuk 4)		pm	pm	pm	pm
Toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen (Hoofdstuk 5)		pm	pm	pm	pm
Totaal impact voorstellen/ontwikkelingen Kadernota	-1.810	177	353	-5	-1.593
Geactualiseerd meerjarenperspectief t.b.v. 2019 en programmabegroting 2020 – 2023	1.454	2.798	285	1.132	6.492

Uitgangspunt voor de begroting 2020 – 2023 is een sluitend financieel perspectief, zodat de financiële gezondheid van de gemeente in de toekomst blijft gewaarborgd. Eveneens wordt jaarschijf 2019 getoond, omdat er ramingen uit 2022 naar voren zijn gehaald. Deze ramingen vinden nu in 2019 plaats, waardoor het financiële perspectief wijzigt, omdat er de benodigde financiële ruimte in 2022 ontstaat (zie hoofdstuk 3, overige keuzes).

Op basis van het geactualiseerde meerjarenperspectief kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een meerjarig sluitende programmabegroting:

- Alle jaarschijven in het meerjarenperspectief tonen positieve saldi;
- De weerstandsratio ligt de gehele periode tussen 1,7 en 2,1; boven de bandbreedte van 1,0 en 1,4 die als norm is afgesproken;
- De verwachte omvang van de leningenportefeuille (kortlopende en langlopende geldleningen) ligt de gehele periode onder het afgesproken schuldenplafond van maximaal € 295 miljoen per 31-12-2022 en varieert tussen € 260 miljoen en € 270 miljoen. Er wordt ook een voorzichtige doorkijk naar 2023 gegeven, echter die is indicatief van aard, omdat deze collegeperiode eindigt in 2022.

Een toelichting op deze onderdelen is opgenomen in hoofdstuk 6.

2. Ontwikkelingen | Staat van de Stad

2.1 Inleiding

In het coalitieakkoord 'Nieuwe energie' is afgesproken om ontwikkelingen en trends jaarlijks te beschrijven in een 'Staat van de stad', een nieuw onderdeel binnen de kadernota. In deze Kadernota 2020-2023 krijgt die afspraak voor de eerste keer invulling.

Daarbij is gekozen voor een compacte opzet, waarbij de Staat van de Stad zich richt op een aantal trends en ontwikkelingen op landelijk, regionaal en lokaal niveau. De Staat van de Stad is nadrukkelijk géén voortgangsrapportage; informatie over bijvoorbeeld voorgenomen prestaties, tussentijdse resultaten of gerealiseerde indicatoren zijn te vinden in respectievelijk de begroting, afzonderlijke voortgangsrapportages en de jaarrekening. Bij de keuze van onderwerpen is een selectie gemaakt van thema's die raakvlakken hebben met doelstellingen (en/of indicatoren) uit het coalitieakkoord en/of die (mogelijk) van invloed zijn op de eerstvolgende programmabegroting. Er is niet gestreefd naar volledigheid.

2.2 Landelijke ontwikkelingen

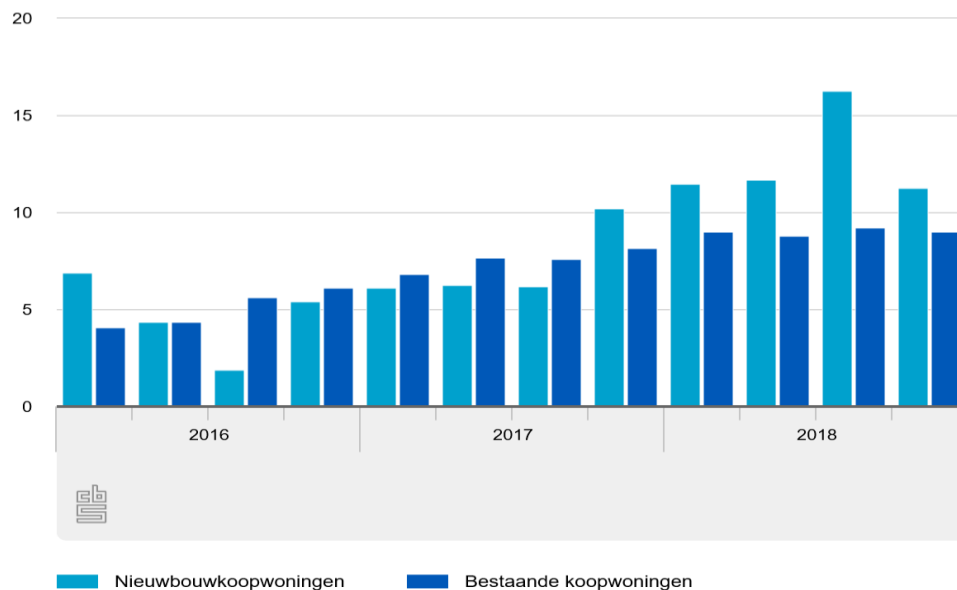
2.2.1 CBS-cijfers

Het CBS signaleert via analyses allerlei trends op macroniveau, zie www.cbs.nl. In het eerste kwartaal van 2019 maakte het CBS onder andere melding van:

- een toename van de prijzen voor nieuwbouwwoningen met 11,3% en voor bestaande koopwoningen met 9% in het 4^e kwartaal 2018 ten opzichte van diezelfde periode een jaar eerder ([meer info](#))

Prijsontwikkeling nieuwbouw- en bestaande koopwoningen

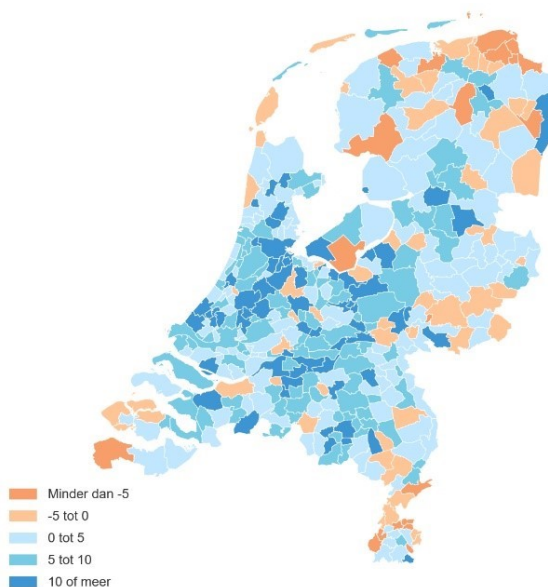
% verandering t.o.v. een jaar eerder

- een verdere toename van de krapte op de arbeidsmarkt en een werkloosheidspercentage van 3,4%, lager dan het laagste niveau vóór het begin van de crisis ([meer info](#))
- een groei van het bruto binnenlands product (bbp) van 0,5% in het eerste kwartaal 2019 ten opzichte van het vorige kwartaal ([meer info](#))

- het aantal van 428.000 jongeren dat jeugdzorg kreeg in 2018 en dat sinds 2015 jaarlijks is gestegen ([meer info](#))
- een lagere CO2-uitstoot in het eerste kwartaal van 2019 dan een jaar geleden ([meer info](#))
- een verdubbeling van het aantal volledig elektrische auto's, naar 45.000 ([meer info](#))
- een toename in het aantal verblijfsgasten (in o.a. hotels en pensions) met 10 miljoen in 5 jaar tijd ([meer info](#))

Verder publiceert het CBS ook cijfers over de bevolkingsgroep. Hieruit blijkt onder meer dat de bevolkingsontwikkeling in Gouda 5,7 per 1.000 inwoners bedraagt. In vergelijking met omliggende gemeenten is de groei in Gouda lager.

Figuur 1: Illustratie: bevolkingsgroei per 1.000 inwoners (bron: CBS).

2.2.2 Rijksoverheid en VNG

Er zijn diverse ontwikkelingen op landelijk niveau waarvan op enig moment een doorwerking naar individuele gemeenten is te verwachten, bijvoorbeeld vanwege voorgenomen wijzigingen in wet- en regelgeving, de totstandkoming van nieuwe akkoorden, lopende onderzoekstrajecten of andere beleidsmatige of financiële mutaties. In deze paragraaf is een selectie gemaakt van een aantal relevante ontwikkelingen. Daarbij wordt aangetekend dat er nog geen vertaalslag beschikbaar is voor wat een en ander betekent voor (de begroting van) de gemeente Gouda.

Onderzoekstrajecten financiële problematiek sociaal domein

Naar aanleiding van de totstandkoming van het [Interbestuurlijk Programma](#) in februari 2018 hebben gemeenten, zowel via netwerken als de G4 en de G40 als via [moties](#) tijdens de algemene ledenvergaderingen van de VNG in resp. juni en november 2018, hun zorgen kenbaar gemaakt over de financiële problematiek in het sociale domein, om te voorkomen dat het van de agenda van het Rijk zou verdwijnen. Op verschillende manieren krijgt dit een follow-up.

In februari 2019 verscheen een [onderzoek van BDO](#), waaruit blijkt dat de financiële positie van gemeenten steeds meer onder druk komt te staan en dat het sociaal domein de grootste financiële risico's bevat. In totaal gaven gemeenten in 2017 24 miljard uit in het sociaal domein, hetgeen overeenkomt met gemiddeld € 1.400 per inwoner.

Het ministerie van BZK treft voorbereidingen voor de herijking van verdeelmodellen in het sociaal domein, een meerjarig traject. Hiertoe is een adviesaanvraag gedaan bij de VNG; de VNG heeft hierop eind januari 2019 een [reactie](#) gegeven. Daarin adviseert de VNG aan het Rijk over de gewenste methodiek (namelijk met behulp van een regressieanalyse), de fasering waarbij het model van 2021 wordt gezien als een tussenstap en wordt het belang van toereikende macrobudgetten herhaald. In het bijzonder wordt ook aandacht gevraagd voor de overheveling van de budgetten voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang van

centrumgemeenten naar alle gemeenten, vanuit het belang om gemeenten snel duidelijkheid te bieden over een aantal onbesliste vraagstukken.

Ook de ROB bracht in januari 2019 [advies](#) uit over de financiële problematiek in het sociaal domein.

Op basis van de uitgebrachte adviezen is het ministerie van BZK een offertetraject gestart. Dat heeft geleid tot een opdracht aan twee partijen. Onderzoeksbureau AEF gaat de herijking doen van de verdeelmodellen in het sociaal domein. De herijking van de rest van het gemeentefonds (dus excl. het sociaal domein) is gegund aan Cebeon. De gemeente Gouda heeft zich gemeld bij BZK om deel te nemen in beide onderzoeken.

De bedoeling is dat er eind januari 2020 een voorstel voor de herijking gereed is, dat daarna in consultatie wordt gegeven bij de VNG en de ROB. In mei 2020 is bestuurlijke besluitvorming voorzien en de uitkomsten daarvan krijgen een plaats in de meicirculaire 2020, met 1 januari 2021 als beoogde ingangsdatum.

Extra middelen jeugdzorg

Het kabinet heeft recent bekend gemaakt dat er landelijk voor de Jeugdzorg extra middelen worden vrijgemaakt. Voor de jaren 2020 en 2021 betreft het € 300 miljoen per jaar. De verwachting is dat deze toezegging verwerkt zal zijn in de nog te verschijnen septembercirculaire 2019.

Onderwijshuisvesting

Op landelijk niveau loopt een drietal trajecten rondom onderwijshuisvesting. In de eerste plaats zijn de normbedragen voor de nieuwbouw van scholen onderwerp van overleg. In 2018 zijn de normbedragen in de VNG-verordening eenmalig verhoogd met 40%. Vanaf 2020 wil de VNG inzetten op een nieuwe indexeringsystematiek, die jaarlijks wordt gebruikt om te voorkomen dat bedragen in de modelverordening van de VNG uit de pas lopen met de prijzen waarvoor gebouwd kan worden.

In de tweede plaats is er een landelijk expertiseteam onderwijshuisvesting aan de slag dat als opdracht heeft gekregen om (1) een reconstructie te maken van de ontwikkeling van de geldstroom die gemeenten via het gemeentefonds beschikbaar hebben gekregen voor onderwijshuisvesting in de afgelopen 10 jaar, (2) voor diezelfde periode een analyse te maken van de kosten die gemeenten maken voor onderwijshuisvesting die gemeenten maken op basis van hun zorgplicht en als gevolg van veranderende duurzaamheidsvereisten, (3) een beeld te geven van de onderhoudstoestand van schoolgebouwen en van de opgave die er nog ligt en (4) een analyse te maken van de verdeling van de kosten over de verschillende betrokken partijen. De planning is dat het expertiseteam in het najaar van 2019 met een advies komt.

In de derde plaats zal het Rijk naar verwachting komen met een wijziging voor wetgeving voor scholen, gericht op de invoering van een gemeentelijke planverplichting voor onderwijshuisvesting, versoepeling van het investeringsverbod in het primair onderwijs en de opname van renovatie als nieuwe voorziening. Voor het wetgevingstraject dat volgt, staat nog enige tijd, naar verwachting zo'n 2 jaar.

Ontwerp klimaatakkoord

In december 2018 is na een lange periode van onderhandelingen het [ontwerp-klimaatakkoord](#) aangeboden aan het kabinet. Naar verwachting zal het klimaatakkoord in het najaar van 2019 worden ondertekend. Dit ontwerpakkoord richt zich op de reductie van CO₂-uitstoot (49% in 2030) en bevat onder meer afspraken met diverse sectoren over:

- een verplichting dat gemeenten in 2021 bekend moeten maken wanneer welke wijk 'van het gas af' gaat
- een verplichting dat iedere regio een Regionale EnergieStrategie (RES) opstelt waarin wordt aangegeven hoe de regio in haar eigen energievraag gaat voorzien
- de introductie van een gebouwgebonden lening in geval van duurzaamheidsinvesteringen door huiseigenaren
- een verhoging van de belasting op gas
- een kwantitatieve afspraak inclusief middelen voor woningcorporaties als startmotor, om de woningvoorraad te verduurzamen

- een subsidie voor elektrische auto's
- hogere belasting voor benzine- en dieselauto's
- een energiebelasting voor de industrie en een CO2-heffing voor kolen- en gascentrales
- meer windmolenparken op zee en meer mogelijkheden voor zonnepanelen

Vanuit de G40 is aandacht gevraagd voor de financieringsmogelijkheden voor huiseigenaren alsmede voor financiële middelen voor gemeenten voor de uitvoering van de energietransitie. In de landelijke media was er vooral aandacht voor de onevenwichtige verdeling tussen bijdragen door particulieren enerzijds en de (zware) industrie anderzijds.

Op 13 maart jl. heeft het Centraal Planbureau de doorrekening van het ontwerp klimaatakkoord gepubliceerd. Het kabinet heeft aangegeven extra tijd nodig te hebben voor een reactie. Meer informatie over de stand van zaken is ook te vinden via de [VNG-ledenbrief d.d. 8 mei](#) jl.

Perspectief meicirculaire

De meicirculaire 2019 zal waarschijnlijk eind mei 2019 verschijnen; de doorrekening van de effecten hiervan zijn in de tweede helft van juni 2019 beschikbaar voor de gemeenteraad. Meer informatie over de circulaires is te vinden in hoofdstuk 4.

2.3 Regionale ontwikkelingen

Ondertekening regiodeal

In 2018 deden de gemeenten Alphen aan den Rijn, Gouda en Woerden samen met 3 waterschappen en 2 provincies een aanvraag bij de minister van LNV voor een regiodeal over bodemdaling. Deze aanvraag is gehonoreerd. Bij het schrijven van deze kadernota zijn alle voorbereidingen voor de daadwerkelijke ondertekening van deze regiodeal in volle gang. Eén van de belangrijke aspecten daarbij is de beschikbaarheid van cofinanciering vanuit de regio voor tenminste 50% van de toegekende (maximale) € 10 miljoen. De gemeente Gouda heeft een tweetal projecten ingediend in dit kader: (1) het ontwikkelen van een toolbox voor historische steden met een zakkende bodem, gebaseerd op ervaringen vanuit Gouda en (2) het opzetten van een kennis- en bezoekerscentrum rondom het thema bodemdaling. Een voorstel voor de cofinanciering vanuit Gouda maakt onderdeel uit van de begrotingswijziging 2019. Na de ondertekening van de deal, naar verwachting per eind juni 2019, zal de periode tot en met 2023 benut worden voor de uitvoering van alle projecten en afspraken onder de regiodeal.

Regio Midden-Holland en AGW

In de regio Midden-Holland wordt ingezet op een herijking van de strategische agenda uit 2016: daarbij ligt de focus naar verwachting op een viertal overkoepelende thema's. De vernieuwde agenda is naar verwachting na de zomer van 2019 gereed. In de samenwerking met Alphen en Woerden wordt, in afstemming met omliggende gemeenten, eveneens ingezet op de ontwikkeling van een meerjarige agenda, met het accent op gebiedsontwikkeling.

2.4 Lokale (autonome) ontwikkelingen

Zoals eerder gemeld kunnen diverse ontwikkelingen op landelijk niveau op enig moment doorwerken op gemeentelijk niveau. Ook kunnen er op lokaal niveau ontwikkelingen gaande zijn, die gemeente specifiek zijn en niet meteen ook landelijk spelen.

In deze paragraaf is een selectie gemaakt van een aantal relevante ontwikkelingen. Deze worden hier per programma aangeduid.

Programma 1: Economie, werk en onderwijs

Onderwijshuisvesting

Aansluitend op de landelijke ontwikkeling 'onderwijshuisvesting' worden de normen voor BENG (Bijna Energie Neutrale Gebouwen) per 1-1-2020 onderdeel van het Bouwbesluit. Dit betekent dat de nieuw te bouwen scholen zullen moeten voldoen aan de BENG norm.

Ook de te renoveren gebouwen zullen aan nieuwe energienormen moeten gaan voldoen. In hoeverre de BENG-norm gaat gelden voor te renoveren gebouwen is nog onbekend. Als gevolg van de BENG-norm zullen de normbedragen in de Verordening voorzieningen huisvestingonderwijs, hierop worden aangepast

Een aandachtspunt voor de onderwijshuisvesting betreft het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Voor de begeleiding, uitvoering en gemeentelijke toezichtfunctie op de uitvoering van het Uitvoeringsplan IHP 2019-2023 is een beperkt uitvoeringsbudget nodig.

Huisvesting voorschoolse educatie

Het kabinet wil de onderlinge afstemming tussen primair onderwijs, peuterspeelzaalwerk, kinderopvang en voor- en vroegschoolse educatie verder gaan optimaliseren. De functie onderwijs verruimt naar een netwerkomgeving voor de opvang van kinderen van 0 -12 jaar (brede school of integraal kind centrum).

Deze (onderwijskundige) ontwikkeling kan gevolgen hebben voor het accommodatiebeleid van de gemeente en daarmee ook voor het IHP onderwijs.

Triple Helix / Innovatieprojectenagenda

Een belangrijke impuls voor regionale economische ontwikkeling is een goede samenwerking tussen onderwijs, bedrijven en de overheid. De gemeente Gouda wil de komende periode samen met de regio Midden-Holland innovatieprojecten opstarten om de economische infrastructuur en concurrentiekracht te versterken. Ook wordt daarmee de samenwerking tussen onderwijs en bedrijven versterkt. Hierin moeten innovatieprojecten komen rond een beperkt aantal maatschappelijke uitdagingen, zoals bodemdaling, smart mobility/stadslogistiek, domotica en energietransitie.

Programma 3: Wonen en leefomgeving

Woningbouw: Wijkontwikkeling

De aanpassingen in 2015 in de woningwet hebben ook gevolgen voor de gemaakte afspraken met de woningcorporaties in de wijkontwikkeling. Met de corporaties wordt gewerkt aan een vervolg op de wijkontwikkeling, zoals die in Gouda Oost en Korte Akkeren zijn doorgevoerd. Dit vergt tijd, onder meer om tot een goede set van afspraken te komen. Voor de woningcorporaties gelden nu hele andere regels vanuit het Rijk dan in de periode tot 2015. Daarnaast zijn de bouwkosten de afgelopen periode sterk gestegen en op dat vlak lijkt nog geen zicht op een verbetering. Door de lage huurprijzen en de eisen die aan woningen worden gesteld, staat de haalbaarheid van de realisatie van sociale huurwoningen onder druk. Dit probleem speelt vooral bij appartementen omdat die bouwkosten verhoudingsgewijs ongunstig zijn.

Woningbouw: Wonen boven winkels

De vraag naar subsidiegeld voor het realiseren van woningen boven winkels wordt steeds groter, getuige het steeds eerder opraken van het jaarlijkse budget. Wonen in de binnenstad wint aan populariteit, bovendien zijn er nog vele panden beschikbaar die omgezet kunnen worden in woningen.

Beheer openbare ruimte

Het dagelijks beheer is teruggenomen en op de beheeronderdelen zijn grondige inspecties uitgevoerd. Op het onderdeel speelplekken blijken met name de rubberen valondergronden de helft minder lang mee te gaan en eerder vervangen te worden. Hiermee is komende jaren ca. 600-800k extra gemoeid.

De terugname groentaken van Cyclus: Binnen de bestaande incidentele en structurele middelen vanuit de teruggenomen taken is de beheer kwaliteit verhoogd van C naar B. De consequenties van de bezuinigingen op groen (heesters, beplanting en gazon) worden hiermee teruggedraaid.

Komende jaren zal op het gebied van civieltechnische Kunstwerken een intensivering gaan plaatsvinden. Diverse walmuren en enkele grotere bruggen zullen moeten worden vernieuwd. Dit vraagt in enkele gevallen een forse investering welke niet binnen de huidige financiële ruimte kan worden opgevangen. Voor een aantal andere grote investeringen wordt bekeken of er synergie bereikt kan worden met bijv. het mobiliteitsplan.

Omgevingswet

Op dit moment wordt door de VNG in samenwerking met Deloitte een Effectenmodel ontwikkeld, om zicht te krijgen op de structurele kosten van de Omgevingswet. Het komende jaar staat in het teken van voorbereiding en leren. De begroting van 2021 is cruciaal voor de begroting van structurele kosten voortkomend uit de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2021. Deze structurele kosten zijn ter nadere bepaling. Er zijn een aantal thema's die daarbij een rol spelen.

Naar verwachting werken enkele landelijke ontwikkelingen als volgt door:

- *Participatie*: Onder de Omgevingswet verschuift het overleg met belanghebbenden en initiatiefnemers meer naar de voorkant van het vergunningenproces. Om dit bij ruimtelijke projecten goed te borgen is op termijn mogelijk een intensivering op vooroverleg-/participatiebudget nodig;
- *Leges*: er zijn lokaal keuzes te maken in welke activiteiten vergunningplichtig worden. Het beleid dat de raad zal kiezen kan positieve/negatieve effecten hebben op de inkomsten vanuit leges en administratieve lasten;
- *Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)*: In het Hoofddlijnenakkoord financiële afspraken is afgesproken dat gemeenten voor 70% bijdragen aan de structurele kosten (onderhoud) van het DSO. Deze structurele kosten zijn voor Gouda nog niet begroot. De 70% structurele kosten betekent voor Gouda een correctie op de Algemene Uitkering gemeentefonds in een bandbreedte van €90.000 – €200.000. Voor de begroting van 2021 wordt in beeld gebracht welke budgettaire gevolgen dit zal hebben.

Woningaanbod

De provincie Zuid-Holland gaat werken met woningbehoeftecijfers op basis van Trendraming, wat naar verwachting een veel grotere woonvraag oplevert voor Midden-Holland. Vooral de behoefte aan geschikte en betaalbare woningen voor éénpersoonshuishoudens is flink toegenomen. Dit vergroot de druk op de regionale woningbouwopgave, met name in stedelijk gebied.

Er is sprake van een toenemende behoefte aan goedkope woningen door de afbouw van het aantal intramurale plekken en het anders organiseren van de zorg (bijvoorbeeld Gewoon Thuis en Gewoon Thuis Jeugd), onder meer voor jongerenhuisvesting. De Rijksoverheid en provincie Zuid-Holland vragen meer aanbod voor vormen van tijdelijk woonconstructies (flexwonen). Het is de opgave om lokaal aan deze behoefte te kunnen voldoen binnen de uitgangspunten die zijn gesteld: aansluitend aan bestaand woongebied en nabije voorzieningen.

Programma 4: Sociaal domein

Keten van zorg en ondersteuning

Om te komen tot een effectieve aanpak van de complexe casuïstiek, waarbij sprake is van zowel sociale zorg, als veiligheidsproblematiek, wordt er gewerkt aan de ontwikkeling van een zorg en veiligheidshuis. Binnen het zorg en veiligheidshuis wordt ook de extra taak die gemeenten in 2020 krijgen in de uitvoering van de Wet verplichte GGZ opgepakt. De implementatie van de wet wordt in 2019 voorbereid. Het is nog niet bekend of het rijk zal bijdragen voor de extra taken die de uitvoering van deze wet met zich meebrengen en

hoe hoog deze bijdrage zal zijn. Gouda zal zich daarop moeten gaan organiseren en dekking voor de extra taak gaan uitzoeken.

Uit rapportages, kengetallen, enquêtes, gesprekken met het veld en adviezen van onder andere de Goudse CliëntenRaad (GCR) valt op te maken dat de geformuleerde ambitie voor het armoedebelief en de schuldhelpverlening nog niet geheel behaald wordt. Er wordt geïnteriseerd wat nodig is om deze doelstellingen binnen de bestaande ambitie alsnog te halen gedurende deze periode.

Programma 5: Cultuur, sport en recreatie

Gouda 750

Het lopende meerjarig project, laat zich voeden door ervaringen van andere steden. Daardoor is er soms bijsturing noodzakelijk, wat wordt afgestemd met de stuurgroep, college en raadswerkgroep.

De Goudse Schouwburg

Er wordt een (publiek-private) businesscase opgesteld om te komen tot een mogelijke aanpak van een aantal vastgoedgerelateerde vraagstukken (duurzaamheid, MJOP, personele huisvesting, uitstraling interieur, eigendomsrelatie). De eventuele consequenties van de businesscase vanaf 2020 zijn nog niet bekend.

Museum Gouda

Het blijft een uitdaging om het monumentale pand ook in de toekomst te laten voldoen aan de museale eisen op het gebied van klimaatbeheersing en toegankelijkheid. Deze kosten kunnen pas later in beeld worden gebracht.

Kaas

Er wordt gewerkt aan het oprichten van een stichting met betrokkenheid van overheden en de kaassector. Ook wordt het businessmodel van deze stichting uitgewerkt. De doorontwikkeling van de kaasmarkten loopt, maar externe financiering blijft een aandachtspunt.

Watertoerisme en – recreatie

Het is van belang waterrecreatie hoog op de agenda te krijgen bij de provincie Zuid-Holland en de link met de beroepsvaart op de Gouwe, waar opportuun, hierbij te gebruiken. Deze wateralliantie stelt de watervisie op. Ook wordt een onderzoek gestart naar de revitalisering van de zuidelijke binnenstad afgerond. Dit is samen met de st. Gouda Sterk aan de IJssel en de provincie Zuid-Holland opgezet.

Verzakelijking relatie Sport.Gouda

De uitvoering van het coalitieakkoord op dit thema loopt. Zo is onder andere gebleken dat afspraken over eigendomssituatie van sportaccommodaties niet altijd helder zijn. Dit vergt continue aandacht in de afstemming en samenwerking tussen gemeenten, Sport.Gouda en sportverenigingen.

BTW-sportvrijstelling

Vanaf 1 januari 2019 geldt een wijziging in de btw-sportvrijstelling die nadelig is voor gemeente en Sport.Gouda (zie ook hoofdstuk 5, Amendement Omtzigt), omdat het recht op aftrek van btw vervalt. Ook mag geen btw meer worden gerekend over gebruiksvergoedingen. Om deze nadelen op te vangen zijn twee vooralsnog tijdelijke subsidieregelingen in het leven geroepen door de rijksoverheid. De eventuele financiële consequenties vanaf 2020 zijn nog onduidelijk. Gouda beschouwt 2019 daarom als een overgangsjaar om de financiële gevolgen en mogelijke oplossingsrichtingen in kaart te brengen.

Sportaccommodaties

Per 1 januari 2019 is in de Gemeentewet opgenomen dat gemeenten voor sportaccommodaties ook het ozb-tarief voor woningen mogen hanteren (in plaats van het tarief voor niet-woningen). Toepassen van het (lagere) ozb-tarief is gunstig voor eigenaren en gebruikers van sportaccommodaties, maar betekent een inkomstendaling voor de gemeente en kan juridische procedures met zich mee brengen. Het is aan de gemeente, afhankelijk van het nog uitbrengen VNG-advies over dit onderwerp, om te bepalen hoe ze daar mee om wil gaan.

Sportakkoord

De rijksoverheid stelt per gemeente een eenmalig bedrag beschikbaar voor een sportformateur die een lokaal sportakkoord gaat opstellen. In zo'n sportakkoord maken gemeente, sport- en beweegaanbieders en andere maatschappelijke organisaties afspraken over hoe zij met elkaar de ambities op het gebied van sport en bewegen binnen de gemeente willen bereiken. Als dat Sportakkoord er is, wordt door de rijksoverheid zowel voor 2020 als voor 2021 een uitvoeringsbudget van € 40.000 beschikbaar gesteld.

Programma 6: Leefbaarheid en veiligheid

Fysieke veiligheid

Naar verwachting is een hogere gemeentelijke bijdrage nodig voor de VRHM. In het Tweede ijkmoment 2019 wordt per verbonden partij nader ingegaan op de ontwikkelingen van de bijdragen.

Programma 7: Bestuur en organisatie

Gouda 2020+

De Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) is in aantocht. De verwachting is dat deze wet per 1 januari 2020 in werking treedt. Deze wet regelt dat ambtenaren zoveel mogelijk dezelfde rechten en plichten krijgen als werknemers in het bedrijfsleven. Daarvan merkt men weinig in het dagelijkse werk. De grootste veranderingen gaan namelijk over het begin en het eind van de arbeidsovereenkomst.

3. Intensiveringen (financieel) per programma

In dit hoofdstuk worden per programma de bestuurlijke intensiveringen aangegeven. Met bestuurlijke ontwikkelingen worden intensiveringen van bestaand beleid op basis van het coalitieakkoord en raadsbesluiten bedoeld.

3.1 Economie, werk en onderwijs

3.1.1. Programma 1: intensiveringen

In het coalitieakkoord Nieuwe energie zijn keuzes gemaakt voor het gericht inzetten van intensiveringen. Bij deze kadernota wordt voorgesteld om de volgende onderwerpen en bedragen door te zetten naar 2023:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
Uitvoering triple helix agenda (capaciteit)				-50
Uitvoering triple helix agenda (werkbudget)				-30
Kapitaallasten IHP 2017				-807
Inkomsten				
Extra reclame-inkomsten				+100
Subtotaal				-787

Daarnaast zijn er afzonderlijke keuzes voorgesteld, die effect hebben op het meerjarig perspectief vanaf 2020:

- Er wordt voorgesteld om voor het uitvoeringsprogramma 2020 een investeringsbudget van € 400.000 beschikbaar te stellen voor de inrichting van het openbaar gebied van de Agnietenstraat en Korte Veste. Dit leidt tot aanpassingen in de kapitaallasten;
- Overige voorgestelde keuzes:
 - o Ten behoeve van de huisvesting van de school Wereldwijs wordt via Woonpartners Midden-Holland in het Nelson Mandela Centrum ruimte gehuurd. In 2011 is de afspraak gemaakt om deze huur voor een periode van 10 jaar vooruit te betalen. Deze periode loopt in 2020 af, waardoor wordt voorgesteld om het jaarlijkse huurbedrag in de begroting 2021 e.v. toe te voegen.
 - o In het derde kwartaal van 2019 zal het eerste uitvoeringsplan 2019 – 2023 voor onderwijshuisvesting ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd. Er wordt voorgesteld om hiervoor de financiële reeks in de begroting 2020 e.v. te baseren op de actuele inzichten over de kosten van dit eerste uitvoeringsplan.

De verwerking van bovenstaande punten leidt tot de volgende aanpassing in het financieel perspectief:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
CIP: Openbaar gebied Agnietenstraat: € 400k	0	-25	-25	-25
Onderwijs: huur school Wereldwijs	0	-145	-145	-145
Onderwijs: herijken financiële reeks IHP	-78	-32	+100	+29
Subtotaal	-78	-202	-70	-141

3.2 Energie en klimaat

3.2.1 Programma 2: intensiveringen

In het coalitieakkoord Nieuwe energie zijn keuzes gemaakt voor het gericht inzetten van intensiveringen. Bij deze kadernota wordt voorgesteld om de volgende onderwerpen en bedragen door te zetten naar 2023:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
Capaciteit energietransitie				-240
Fonds Duurzaam Funderingsherstel				-140
Subtotaal				-380

Daarnaast wordt voorgesteld om voor het uitvoeringsprogramma 2020 e.v. extra budget beschikbaar te stellen voor het aanstellen van een beleidsmedewerker bodemdaling. Door de intensiteit de problematiek en de rol die Gouda hierbij in lokaal en regionaal verband wil vervullen, is het noodzakelijk om de formatie van de afdeling Ruimtelijk beleid en advies (RBA) uit te breiden.

Ook wordt voorgesteld om extra budget te ramen voor de diensten die bij de Omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH) worden afgenomen. Door de implementatie van de omgevingswet en de hogere duurzaamheidsambities is het noodzakelijk om extra inzet te ramen voor de implementatie van de zogenaamde 'omgekeerde bewijslast': bedrijven moeten zelf aantonen hoeveel ze op energie besparen en de gemeente Gouda moet daarop controleren (en ondersteunen). Daarnaast is als gevolg van de energietransitie extra inzet noodzakelijk op het gebied van advisering over alternatieve energie- en warmtevoorzieningen. Voorstel is om dit pakket aan maatregelen bij de ODMH af te nemen en het financiële budget hierop aan te passen.

De verwerking van de bijbehorende kapitaallasten leidt tot de volgende aanpassing in het financieel perspectief:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
Bodemdaling (structurele capaciteit, 1 FTE)	-80	-80	-80	-80
Intensivering duurzaamheid (structurele hogere bijdrage ODMH)	-65	-65	-65	-65
Subtotaal	-145	-145	-145	-145

3.3 Wonen en leefomgeving

3.3.1 Programma 3: intensiveringen

In het coalitieakkoord Nieuwe energie zijn keuzes gemaakt voor het gericht inzetten van intensiveringen. Bij deze kadernota wordt voorgesteld om de volgende onderwerpen en bedragen door te zetten naar 2023:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Inkomsten				
Extra parkeerinkomsten Stationsgarage				+50
Taakterugname Cyclus				+500
Groenalliantie				+20
Energie openbare verlichting				+50
Subtotaal				+620

Daarnaast zijn er afzonderlijke keuzes voorgesteld, die effect hebben op het meerjarig perspectief vanaf 2019 en verder:

- versneld doteren aan de reserve Groenfonds. In het coalitieakkoord is afgesproken om in 2019-2022 respectievelijk € 200.000 in 2019, € 400.000 in 2020, € 700.000 in 2021 en € 700.000 in 2022 te doteren voor uitbreiding nieuw groen en water. In aanvulling op dit onderdeel uit de resultaatbestemming 2018, is het voorstel om ook de bedragen uit 2020 en 2021 naar voren te halen (verschuiving naar 2019).
- versneld doteren aan de reserve Woningbouw. In het coalitieakkoord is afgesproken om in 2019-2022 respectievelijk € 0,7 miljoen, € 1,4 miljoen, € 1,7 miljoen en € 1,9 miljoen te doteren aan de reserve versnelling woningbouw. In aanvulling op dit onderdeel uit de resultaatbestemming 2018, is het voorstel om ook het resterende bedrag uit 2022 naar voren te halen (verschuiving naar 2019).

De verwerking van bovenstaande punten leidt tot de volgende aanpassing in het financieel perspectief:

(bedragen * € 1.000)	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgaven					
Versnelde dotatie aan reserve Groenfonds	-1.100	400	700	0	0
Versnelde dotatie aan reserve Woningbouw	-710	0	0	710	0
Subtotaal	-1.810	400	700	710	0

3.4 Sociaal domein

3.4.1 Programma 4: intensiveringen

Er wordt voorgesteld om voor het uitvoeringsprogramma 2019 intensiveringen door te voeren in de ambities m.b.t. preventie, langer thuis wonen, inclusieve samenleving en implementatie autonome ontwikkelingen (w.o. invoering Wet Verplichte geestelijke gezondheidszorg) en met betrekking tot de implementatie van de integrale uitvoeringsorganisatie sociaal domein.

Het financiële effect van deze intensivering is beperkt en de verwerking hiervan is meegenomen in de 1e begrotingswijziging 2019.

Andere voorgestelde intensiveringen staan opgenomen in Hoofdstuk 5.

3.5 Cultuur, sport en recreatie

3.5.1 Programma 5: intensiveringen

In het coalitieakkoord Nieuwe energie zijn keuzes gemaakt voor het gericht inzetten van intensiveringen. Bij deze kadernota wordt voorgesteld om de volgende onderwerpen en bedragen door te zetten naar 2023:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
Kinderbibliotheek				-170
Kinderboerderij				-35
Evenementen				-50
Stadsmarketing ¹				-185
Inkomsten				
Ontwikkeling Grondbank				+40
Subtotaal				-400

¹ De personele lasten lopen door; campagnes vragen om een nadere afweging

3.6 Leefbaarheid en veiligheid

3.6.1 Programma 6: intensiveringen

In het coalitieakkoord Nieuwe energie zijn keuzes gemaakt voor het gericht inzetten van intensiveringen.

Bij deze kadernota wordt voorgesteld om de volgende onderwerpen en bedragen door te zetten naar 2023. Dit budget kent de volgende onderdelen:

- Impulsbudget leefbaarheid (incl. Buurt Bestuurt, de hotspotaanpak rond woninginbraken en het vraaggericht werken aan leefbaarheid en veiligheid).
- Aanpak Woninginbraken.
- Ondernijning
- Ondersteuning stadsmarinier De werkwijze met de stadsmarinier moet gehandhaafd blijven. Om het effect verder te vergroten, wordt geïnvesteerd in ondersteuning voor de stadsmarinier;
- Aanpak radicalisering

Over de onderverdeling van deze budgetten in 2023 wordt op een later moment – na de benoeming van de nieuwe burgemeester – een keuze gemaakt.

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
Leefbaarheid en veiligheid (programmabreed)				-510
Subtotaal				-510

3.7 Bestuur en organisatie

3.7.1 Programma 7 en 8: intensiveringen

In het coalitieakkoord Nieuwe energie zijn keuzes gemaakt voor het gericht inzetten van intensiveringen. Bij deze kadernota wordt voorgesteld om de volgende onderwerpen en bedragen door te zetten naar 2023:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Inkomsten				
Taakstelling ambtelijke organisatie				+150
Subtotaal				+150

Deze taakstelling is verwerkt en vanaf de meerjarenbegroting 2019-2022 structureel opgenomen in het meerjarenperspectief en heeft geleid tot verlaging van het beschikbare budget op het taakveld Treasury.

Met betrekking op programma 8 Financiën en Algemene Dekkingsmiddelen wordt de volgende keuze voorgelegd, welke effect heeft op het meerjarig perspectief vanaf 2022:

- Bij de 2e begrotingswijziging 2018 is besloten om een stelpost op te nemen, zijnde een taakstelling van € 500.000 voor 2022 om ook voor die jaarschijf een (ruim) sluitende begroting te realiseren. Er wordt voorgesteld om deze stelpost in de meerjarenbegroting 2020-2023 te laten vervallen.

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Uitgaven				
Vervallen taakstelling			-500	
Subtotaal			-500	

4 Autonome financiële ontwikkelingen

4.1 Loon- en prijsindexering

Voor het creëren van reële kosteninschattingen worden de budgetten jaarlijks gecorrigeerd voor loon- en prijsontwikkelingen. Dit bestaat uit twee onderdelen:

- indexering personele budgetten
- indexering prijsgevoelige budgetten

Door het Centraal PlanBureau (CPB) worden er inschattingen gemaakt van verschillende potentiële loon – en prijsontwikkelingen. Het CPB hanteert de volgende prijsindexen: 'prijs bruto binnenlands product', 'nationale consumentenprijsindex', 'prijsoverheidsconsumptie', 'prijsoverheidsconsumptie' onderverdeeld in 'beloning werknemers', 'en 'netto materieel'. Deze verschillende loon – en prijsontwikkelingen worden zowel in de mei – als in de septembercirculaire in een tabel weergegeven, met de bedoeling dat gemeenten daaruit een keuze maken.

Voorheen was ervoor gekozen om de index 'prijs bruto binnenlands product' te volgen. Vanaf 2020 wordt voorgesteld om de loon – prijsontwikkeling te compenseren via de indexatie 'prijsoverheidsconsumptie'. Deze keuze sluit aan bij de bestuurlijke (regionale) werkgroep "Financiële kaderstellingen gemeenschappelijke regelingen (FKGR)". Deze werkgroep heeft in oktober jl. aan alle GR-en uit de regio gevraagd om voor loon – prijsontwikkeling deze indexatiemethodiek te volgen, waarmee wordt gewaarborgd dat bij de deelnemende gemeenten en de GR-en een uniforme, stabiele werkwijze ontstaat. Ook vanuit praktisch oogpunt is het voor de gemeente Gouda wenselijk om één index te volgen.

Op basis hiervan wordt voorgesteld om de meerjarenbegroting als volgt te indexeren:

	2020	2021	2022	2023
Prijs overheidsconsumptie beloning werknemers	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%
Prijs overheidsconsumptie netto materieel	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%

Toelichting bij personele budgetten (beloning werknemers)

- Naast de indexatie overheidsconsumptie voor de beloning van werknemers is de CAO ook van invloed op de beloning van werknemers. De huidige cao loopt tot 1 januari 2019. Er vinden nu onderhandelingen bij de VNG plaats over een nieuwe cao. Het is op dit moment niet duidelijk of de voorgestelde indexatie voldoende is om de gewenste cao –aanpassing op te vangen.

Toelichting bij prijsgevoelige budgetten (netto materieel)

- Het verwachte inflatiepercentage voor 2020 bedraagt dus 1,5%. Voor alle prijsgevoelige budgetten wordt deze indexering toegepast. Bij de programmabegroting wordt bepaald op welke wijze deze aan programma's wordt toebedeeld. Hierbij wordt in ieder geval rekening gehouden met het toekennen van indexeringsruimte aan subsidies en verbonden partijen:
 - Het totaalbudget voor boekjaarsubsidies wordt geïndexeerd voor prijsgevoeligheid. De toewijzing aan instellingen zal plaatsvinden aan de hand van een toets met de geldende beleidsdoelstellingen, zoals gepubliceerd in de Goudse Post en het subsidieloket op de Goudse website.
 - De budgetten voor bijdragen aan verbonden partijen worden geïndexeerd voor prijsgevoeligheid. Eventuele verschillen op grond van de door de algemene besturen vastgestelde begrotingen worden op de ijkmomenten verwerkt. Voor de Veiligheidsregio geldt dat de overeengekomen budgetcorrectie voor 2020 e.v. vanwege de onafwendbaarheid al bij het 1^e ijkmoment 2019 is opgenomen. De overige actualisaties zullen bij het 2^e ijkmoment 2019 bekend zijn en dan verwerkt worden.

De indicatie van de omvang van het bijbehorende budgettaire effect van deze prijsmutaties zijn:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Effect overheidsconsumptie beloning werknemers	1.146	1.120	1.120	1.102
Effect overheidsconsumptie netto materieel	1.677	1.694	1.697	1.643

Ter compensatie van deze verwachte kostenstijging, zal in de meicirculaire een compensatie aan gemeenten worden toegekend die naar verwachting globaal een zelfde omvang heeft. Zoals binnen de gemeente Gouda gebruikelijk wordt dit budgettaire effect niet nu, maar bij het 2e ijkmoment verwerkt.

In hoofdstuk 1, samenvatting financieel perspectief, komen deze bedragen dus niet terug, maar zijn als PM-post gemeld.

4.3 Risico's

De risico's binnen de gemeente Gouda kunnen worden onderverdeeld naar risico's die betrekking hebben op grondexploitaties en overige risico's. Voor beide categorieën vindt een risico-inventarisatie plaats, worden beheersmaatregelen getroffen en wordt een benodigd weerstandsvermogen berekend.

In het kader van de jaarrekening 2018, zijn begin 2019 de belangrijkste risico's geïnventariseerd en voorzien van beheersmaatregelen. De resterende risico's leiden vervolgens tot een benodigd weerstandsvermogen, dat begin 2019 is berekend op € 17.600.212. Zoals gemeld in de jaarrekening 2018, overtreft het beschikbare weerstandsvermogen het benodigde weerstandsvermogen. In die zin kan geconstateerd worden dat de risico's toereikend zijn afgedekt (beoordeeld als: 'ruim voldoende').

De risico's zoals deze beschreven staan in de jaarrekening 2018 zijn nog steeds reëel aanwezig. Het voornemen is om het stelsel van risicomanagement in 2019 verder te ontwikkelen en te optimaliseren. Dit houdt in, dat risico's frequenter besproken en geactualiseerd gaan worden. Niet valt uit te sluiten, dat deze optimalisatie nieuwe risico's aan het licht brengt en deze zullen uiteraard van beheersmaatregelen worden voorzien.

De volgende risico's worden expliciet benoemd:

Integraal Huisvestingsplan

Na de vormgeving van de paragraaf weerstandsvermogen van de jaarrekening 2018, is het Integraal Huisvestingsplan (IHP) vastgesteld. Dit plan is voorzien van een risicoparagraaf, waarin de meest relevante risico's worden beschreven en voorzien worden van beheersmaatregelen. Bij het vaststellen van de jaarrekening (2018) wordt een dotatie gedaan van € 1,56 miljoen om de risico's uit het IHP te kunnen opvangen.

Samenwerkingsverbanden

Naast het IHP vormen de samenwerkingsverbanden de grootste overige risico's. De praktijk wijst uit, dat de ingediende begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen soms hoger uitvallen dan de overeengekomen indexering en dat Gouda deze budgetverhogingen niet altijd kan tegenhouden. Formeel dient dan volstaan te worden met het indienen van een zienswijze, maar doorgaans zijn de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen dan al besproken in het DB of zelfs het AB van deze regelingen.

Westergouwe

De nieuwbouwlocatie Westergouwe kent momenteel de nodige uitdagingen (zie hoofdstuk 5, programma 3). Deze kunnen alle in meer of mindere mate van nadelige invloed zijn op de lopende en nog te openen Grex-en. Met het risico wordt beredeneerd rekening gehouden onder andere bij de calculatie van het benodigd weerstandsvermogen.

Bouwkostenstijging

De bouwkosten stegen in 2018 behoorlijk hard, met 8,5 procent. Het jaar ervoor deden ze dat ook al, met 7,5 procent. Het Kenniscentrum BouwkostenData (BDB) verwacht dat de prijzen zeker blijven stijgen tot 2020, maar wel minder hard dan voorheen. En waarschijnlijk zal 2022 een kantelpunt zijn. Deze kostenstijging werkt door in tal van vastgoedzaken, zoals lopende projecten, huisvesting en hogere investeringen in de openbare ruimte, zoals de aanleg en onderhoud van riolering. Daar komt bij dat personeel inmiddels schaars is geworden, wat bijvoorbeeld leidt tot het stopzetten van projecten door aannemers.

Cao onderhandelingen

De huidige cao had een looptijd tot 1 januari 2019. Er vinden nu onderhandelingen bij de VNG plaats over een nieuwe cao. De uitkomst is op dit moment niet in te schatten. Het is onzeker of de verwachte verhoging binnen de voorgestelde indexatie van de personele budgetten kan worden opgevangen. Indien noodzakelijk wordt hiervoor bij een ijkmoment om aanvullend budget gevraagd. Ook bij de verbonden partijen doet dit risico zich voor. De cao is dus alleen vanuit financieel oogpunt een risico.

Schaarste op de arbeidsmarkt

Zoals de VNG en het ministerie van BZK in 2018 al aangaven, levert de schaarste op de arbeidsmarkt een additioneel risico op. Het betreft dan doorgaans specifieke deskundigheid, bijvoorbeeld in het kader van de omgevingswet (bestemmingsplannen, onderwijshuisvesting, plantoetsing e.a.) of op het gebied van fiscaliteit, die momenteel zeer moeilijk kan worden aangetrokken. De verwachting is, dat dit risico gedurende 2019 en verder in omvang zal toenemen. Dit heeft een tweeledig effect op de organisatie van de gemeente Gouda. Aan de ene kant heeft het effect op de capaciteit, omdat het lastig is om gekwalificeerd personeel te vinden (bijvoorbeeld bij de afdeling RBA). Aan de andere kant zal externe inhuur op deze gebieden weliswaar mogelijk blijven, maar hier zijn dan over het algemeen hogere kosten mee gemoeid. Gezien deze situatie worden alle zeilen bijgezet om alle geplande initiatieven op te (kunnen) leveren. Dit risico zal in de eerstvolgende actualisatie van de paragraaf weerstandsvermogen worden meegenomen.

Sloop Turfmarktkerk

Rondom de Turfmarktkerk spelen diverse ontwikkelingen van planologische, financiële en juridische aard. De gemeenteraad wordt hier nader over geïnformeerd.

5 Toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen

5.1 Toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen

In hoofdstuk 3 zijn de bestuurlijke intensiveringen voor 2020 aan de orde gekomen, waarvoor het budgettaire effect reeds bekend is. In dit hoofdstuk wordt de blik nog iets verder naar voren geworpen, namelijk wat willen we conform het coalitieakkoord in 2021 en 2022 (en 2023) gaan bereiken, ofwel de toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen. Hierbij gaat het om grote projecten en thema's met een relatie tot het ombuigen van structurele problemen binnen de stad en het voorsorteren op toekomstige ontwikkelingen.

Deze toekomstige (bestuurlijke) intensiveringen zijn op dit moment nog onvoldoende concreet om deze cijfermatig te onderbouwen. De periode 2021 – 2023 ligt immers nog in het verschiet, waarin meerdere factoren op van invloed kunnen zijn. De toekomst zal uitwijzen of op welke manier deze intensiveringen worden uitgevoerd en welke nadere onderbouwingen erbij gegeven zal worden. Voor nu zijn deze intensiveringen daarom als een PM-post opgenomen. Het College zal onderstaande onderwerpen in de voorliggende periode gefaseerd bij de Raad agenderen:

	2020	2021	2022	2023
Programma 1: Onderwijs: Goudse Waarden	pm	pm	pm	pm

Programma 2: Kenniscentrum bodemdaling		pm	pm	pm
Programma 2: Onderzoek lastenverlichting	pm	pm	pm	pm

Programma 3: Werkbudget nieuw beleid wijkontwikkeling	pm	pm	pm	pm
Programma 3: Grote projecten uitvoeringsprogramma Mobiliteit	pm	pm	pm	pm
Programma 3: Westergouwe ontsluiting		pm	pm	pm

Programma 4: Intensiveren ambities m.b.t. preventie, langer thuis wonen, inclusieve samenleving en implementatie autonome ontwikkelingen (w.o. invoering WVGZ)	pm	pm	pm	pm
Programma 4: Integratie uitvoeringsorganisatie sociaal domein	pm	pm	pm	pm
Programma 4: Vernieuwing sociale dienst (projectorganisatie en re-integratie)	pm	pm	pm	pm
Programma 4: Schuldhulp	pm	pm	pm	pm
> Onttrekking reserve sociaal domein	pm	pm	pm	pm

Programma 5: Vastgoed: onderhoudsvoorzieningen	pm	pm	pm	pm
Programma 5: Onderhoud sport (MJOP)				pm
Programma 5: Sportimpuls (sport en sociaal domein)		pm	pm	pm
Programma 5: Werkbudget stadsmarketing				pm
Programma 5: Schouwburg	pm	pm	pm	pm
Programma 5: Museum	pm	pm	pm	pm

Programma 8: Amendement Omtzigt	pm	pm	pm	pm
---------------------------------	----	----	----	----

Toelichting per onderwerp:

Programma 1: Economie, werk en onderwijs

Onderwijs: Goudse Waarden

Sinds [2017] wordt met onderwijsinstelling De Goudse Waarden gesproken over de verbouwing van het pand aan de Heemskerkstraat. Door de landelijke ontwikkelingen 'onderwijshuisvesting', zoals de introductie van de BENG norm en actuele ontwikkelingen binnen de scholengemeenschap blijkt aanvullend budget voor de verbouwing noodzakelijk. De gesprekken over de gewenste aanpassingen in het bouwplan zullen naar verwachting rond de zomer van 2019 worden afgerond.

Programma 2: Energie en klimaat

Kenniscentrum bodemdaling

De komende jaren gaan we de inzet met het Platform Slappe Bodem voortzetten. Gouda biedt zich hierbij nadrukkelijk aan als locatie voor een Kenniscentrum Bodemdaling, waarin naast een meetsysteem ook een bezoekerscentrum wordt gesitueerd. Indien Gouda erin slaagt om dit kenniscentrum in Gouda te vestigen, zullen mogelijk structurele middelen nodig zijn voor innovatie en wetenschappelijk onderzoek.

Onderzoek lastenverlichting

In het coalitieakkoord is afgesproken om mogelijkheden voor het verlichten van lokale lasten voor alle inwoners te onderzoeken en een plan van aanpak op te stellen om Gouda binnen de top 25 van duurste gemeenten binnen periode van 10 jaar te laten zakken. Het plan van aanpak zal het totale pakket aan woonlasten voor inwoners omvatten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) en is in voorbereiding.

Programma 3: Wonen en leefomgeving

Werkbudget nieuw beleid wijkontwikkeling

Zoals vermeld in hoofdstuk 2 (regionale ontwikkelingen) wordt er met de woningcorporaties gewerkt aan nieuwe afspraken over wijkontwikkeling. Om toch op bepaalde plekken in de stad voortgang te houden op het gebied van een goed woon- en leefklimaat, worden buurten/gebieden geïnventariseerd waar gebiedsimpuls urgent is. Op basis van deze inventarisatie wordt beoordeeld samen met woningcorporaties en andere partners wat nodig is voor een goede leefbaarheid, duurzaamheid en sociale samenhang voor die buurten/ gebieden. De gemeente vervult hierin een aanjaagfunctie en heeft een rol bij de kwaliteitsimpuls voor de openbare ruimte.

De aanjaagfunctie, inventarisatie en de kwaliteitsimpuls openbare ruimte vergen vanaf 2019 personele en financiële capaciteit.

Grote projecten uitvoeringsprogramma Mobiliteit

In de komende jaren wordt er verder doorgewerkt aan het uitvoeringsprogramma op het gebied mobiliteit. Hiervoor zijn en zullen verschillende grote projecten gestart gaan worden. Plan is om deze projecten separaat (per project) aan de Raad voor te leggen.

Westergouwe ontsluiting

In 2019 wordt met de raad stilgestaan bij de voortgang van Westergouwe. Daarbij komen in elk geval vraagstukken die raken aan marktontwikkelingen, duurzaamheid, infrastructuur, de aansluiting op de bestaande stad, de woning- en prijsdifferentiatie en de (commerciële) voorzieningen aan bod. Duidelijk is dat voor een betere ontsluiting en bereikbaarheid van de wijk ook door de gemeente langjarig geïnvesteerd zal moeten worden.

Programma 4: Sociaal domein

Preventie, ondersteuning bij langer thuis wonen en inclusieve samenleving

In het coalitieakkoord zijn o.a. ambities geformuleerd ten aanzien van preventie, ondersteuning om langer thuis te kunnen wonen en een inclusieve samenleving. Om deze ambities te realiseren waren voor alsnog geen extra middelen gereserveerd. In 2019 worden op deze thema's nadere voorstellen uitgewerkt en wordt inzichtelijk tot welke extra investeringen dit de komende jaren gaat leiden. De thema's diversiteit, burgerschap en integratie, kortweg samengevat met inclusieve samenleving, stond tot nu toe genoemd onder programma 7 van de programmabegroting. Gezien de samenhang met het sociaal domein wordt dit onderwerp onder programma 4 gebracht.

Integrale uitvoeringsorganisatie

Integraal en ontschot werken is het uitgangspunt in het sociaal domein. Naast een beleidsmatige en financiële ontschotting vraagt dit ook om een organisatorische ontschotting. In 2019 worden de eerste plannen gemaakt om te komen tot één Integrale uitvoeringsorganisatie sociaal domein en wordt duidelijk welke investering de komende jaren nodig is om dit te realiseren.

Vernieuwing sociale dienst

Onderdeel van het programma vernieuwing sociale dienst is het in beeld brengen van onze klanten. De volgende stap is het opstellen van individuele plannen van aanpak met concrete re-integratie activiteiten en ondersteuning om klanten aan het werk te helpen. De afgelopen jaren bleek het beschikbare participatiebudget voldoende om de re-integratie activiteiten te dekken, maar de aanpak die in het kader van vernieuwing sociale dienst is ontwikkeld, kan ertoe leiden dat de beschikbare middelen onvoldoende zijn.

Schuldhulp

In 2018 is besloten om de schuldhulpverlening in eigen beheer te gaan uitvoeren. Voor 2019 en verder staat de verdere optimalisatie en doorontwikkeling van schuldhulp alsook de intensieve samenwerking met het voorveld op de agenda. Zo worden er pilots voorbereid gericht op vroegsignalering ter voorkoming van problematische schulden en de aanpak van schulden onder jongeren. De pilots die in 2020 worden uitgevoerd moeten inzicht geven in de effectiviteit van de aanpak. Na evaluatie van deze pilots en de uitvoering van de schuldhulpverlening kan besluitvorming plaatsvinden of de ontwikkelde werkwijzen worden voortgezet en een structurele plek krijgen in het programma sociaal domein.

Conform de gemaakte afspraken wordt voor bovengenoemde investeringen eerst gekeken naar de beschikbare ruimte binnen programma 4 sociaal domein. Mocht dit onvoldoende zijn, dan worden deze investeringen ten laste van de reserve gebracht.

Programma 5: Cultuur, sport en recreatie

Vastgoed: onderhoudsvoorzieningen

Eens in de vijf jaar wordt de onderhoudsbehoefte geïnventariseerd van het gemeentelijk vastgoedbezit volgens NEN 2767. Het resultaat hiervan wordt neergelegd in een meerjarig onderhoudsplan (MJOP). De inspectie ziet op alle gemeentelijke gebouwen, behoudens sport- en onderwijsgebouwen. Onder onderhoud wordt verstaan het dagelijks, planmatig en contractonderhoud, kortom al het onderhoud dat bij instandhouding van onroerend goed komt kijken. Het streven is de gebouwkwaliteit op een min of meer constant niveau te houden door tijdig onderhoud uit te voeren en vervolgschade door veroudering tot een minimum te beperken.

De eerste inventarisatie van de onderhoudsbehoefte toont aan dat de behoefte groter is dan de beschikbare middelen, veroorzaakt door extra noodzakelijk onderhoud aan het Schouwburgcomplex. Het college onderzoekt de resultaten en komt met een voorstel tot opvolging hiervan.

Onderhoud sport (MJOP)

Op basis van het Meerjarig OnderhoudsPlan (MJOP) voor binnen – en buitensport en de besteding van de

€ 2 miljoen extra uit het coalitieakkoord (voor het wegwerken van achterstallig onderhoud) wordt inzichtelijk hoe hoog het structurele tekort van Sport.Gouda is om het onderhoud aan de sportaccommodaties op voldoende niveau te houden.

Sportimpuls (sport en sociaal domein)

Sportverenigingen, die een bredere maatschappelijke rol willen vervullen, kunnen via de regeling 'sportimpuls' een financiële bijdrage aanvragen voor sport- en beweegactiviteiten op het gebied van gezondheid, preventie en participatie. Het is afwachten hoeveel verenigingen jaarlijks van deze regeling gebruik gaan maken en welk beslag dat legt op het daarvoor bestemde budget. Als er na verloop van tijd sprake van een groot succes blijkt te zijn, zullen de middelen navenant meebewegen.

Werkbudget stadsmarketing

Het streven is om te blijven investeren in stadsmarketing en toerisme, totdat het structurele budget op circa € 1 per bezoeker is gekomen. Het doel is dat op basis van geaccordeerde plannen berekend wordt of met bestaande middelen dit doel bereikt kan worden. Hiermee kunnen we onder andere het zakelijk toerisme een impuls geven, de VVV-dienstverlening verbeteren, inzetten op extra overnachtingsmogelijkheden en de vaarverbindingen naar de Reeuwijkse plassen verbeteren.

Schouwburg

Eerst zal een businesscase worden opgesteld om te komen tot een mogelijke aanpak van een aantal vastgoed gerelateerde vraagstukken (zoals duurzaamheid, MJOP, personele huisvesting, uitstraling interieur, eigendomsrelatie). De eventuele (structurele) consequenties van de businesscase vanaf 2020 en verder zijn nog niet bekend. Als die bekend zijn, kunnen eventuele verdere vervolgstappen gezet worden.

Museum

Er zal worden gekeken naar de mogelijkheden om het monumentale pand ook in de toekomst te laten voldoen aan de museale eisen van onder andere klimaatbeheersing en toegankelijkheid en welke investeringen daarvoor nodig zullen zijn.

Programma 8: Financiën en algemene dekkingsmiddelen

Amendement Omtzigt

Eind 2018 heeft de Tweede Kamer het Amendement Omtzigt op het Belastingplan 2019 aangenomen waardoor gemeenten meer vrijheid hebben gekregen om voor sportaccommodaties, dorpshuizen en andere 'instellingen van sociaal belang' het woningtarief voor de OZB te rekenen in plaats van het vaak hogere tarief voor niet-woningen. In dit kader is de Gemeentewet per 1 januari 2019 gewijzigd maar deze wetswijziging roept veel vragen op. De hiervoor vermelde tariefdifferentiatie brengt financiële risico's met zich mee en kan leiden tot juridische procedures. Omdat de risico's op dit moment nog niet goed zijn te overzien, adviseert de VNG te wachten met het eventueel toepassen van deze tariefdifferentiatie tot de gewenste duidelijkheid is verkregen.

6 Nadere toelichtingen op het financiële beeld

De financiële situatie in Gouda blijft een bijzonder punt van aandacht vanwege de beperkte omvang van de marges. De opgave is om een goede balans te vinden tussen het doen van noodzakelijke investeringen in en voor de stad en het voeren van een prudent financieel beleid. Hiervoor worden keuzes afgewogen aan de hand van strakke financiële kaders.

In het coalitieakkoord is afgesproken dat er financieel gestuurd wordt langs drie invalshoeken:

- een sluitende meerjarenbegroting (exploitatie),
- een adequate reservepositie (weerstandsvermogen) en
- een solide schuldpositie (leningen).

6.1 Toelichting op de meerjarenbegroting

Alle financiële effecten zijn in de tabel in hoofdstuk 1 samengevat en daar is zichtbaar hoe dit de meerjarenramingen beïnvloedt.

De basis voor het financieel perspectief zijn de effecten van de eerste begrotingswijziging 2019 en de jaarrekening 2018. Deze actuele stand is vervolgens aangevuld met ontwikkelingen uit deze Kadernota. Als gevolg daarvan is het meerjarig perspectief opnieuw gewijzigd. Onderstaand tabel laat deze geactualiseerde stand zien.

(bedragen * € 1.000)	2019	2020	2021	2022	2023
Geactualiseerd meerjarenperspectief t.b.v. programmabegroting 2020 – 2023	1.454	2.798	285	1.132	6.492

Door verwerking van de afwijkingen van de 1^e begrotingswijziging 2019 is de marge voor 2021 opvallend lager dan de andere jaren. Bij de voorbereiding van de volgende kadernota zal hier bij het maken van keuzes rekening mee worden gehouden.

Conclusie is dat de ambities voor de komende periode passen binnen de financiële mogelijkheden, wat betekent dat er een sluitende kadernota 2020-2023 wordt gepresenteerd.

In het geactualiseerd meerjarenperspectief is de jaarlijkse dotatie aan de Algemene Reserve van € 500.000 (de zogenaamde 'spaaroptie') gepland voor de jaren 2020 t/m 2023. Hiermee werkt de gemeente Gouda consequent door aan de verhoging van de reservepositie en verlaging van de schuldpositie, waardoor de verhouding tussen het eigen en vreemd vermogen (de zogenaamde 'solvabiliteit') op termijn verder verbetert.

De effecten van de meicirculaire voor Gouda worden nog voor de bespreking van de kadernota aan de raad aangeboden. Mochten deze effecten het sluitend perspectief in gevaar brengen, dan wordt afgesproken dat bij de programmabegroting een voorstel wordt voorgelegd over noodzakelijke keuzes om tot een sluitend financiële kader te komen.

6.2 Toelichting op het investeringsplan (CIP)

Bij ieder ijkmoment wordt een geactualiseerde meerjarige investeringsplanning opgesteld. Met dit instrument wordt de omvang van de investeringsbudgetten en de bijbehorende kapitaallasten bepaald. Het verwachte jaar van oplevering is hierin leidend; de bijbehorende kasstroom kan afwijken.

Na verwerking van de 1e begrotingswijziging 2019 en de voorstellen uit de Kadernota ziet het geactualiseerde meerjarig investeringsplan er als volgt uit:

(bedragen * € 1.000.000)	2020	2021	2022	2023
Programmabegroting 2019-2022:				
Investerings - nieuw beleid, > 500.000	12,2	-	0,5	
Investerings - reguliere bedrijfsvoering, > 500.000 ²	8,2	7,8	8,6	
Overige investeringen < 500.000	1,0	2,8	1,6	
Totaal investeringsbudget concerninvesteringsplan	21,4	10,6	10,7	
<i>Mutaties:</i>				
Investerings - nieuw beleid, > 500.000	0,9			
Investerings - reguliere bedrijfsvoering, > 500.000	10,3	11,1	7,4	
Overige investeringen < 500.000	0,9	-1,3	-0,5	
<i>Totaal mutaties in investeringsbudgetten</i>	<i>12,1</i>	<i>9,8</i>	<i>6,9</i>	
Geactualiseerd concerninvesteringsplan t.b.v. programmabegroting 2020 – 2023:				
Investerings - nieuw beleid	13,1	-	0,5	-
Investerings - reguliere bedrijfsvoering ²	18,5	18,9	16,0	13,5
Overige investeringen < 500.000	1,9	1,5	1,1	1,2
Totaal investeringsbudget concerninvesteringsplan	33,5	20,4	17,6	14,7

De meest omvangrijke aanpassing betreft het toevoegen van de rioleringskredieten voor de periode 2020 t/m 2023, die voor de exploitatie budgetneutraal zijn en via de voorziening lopen. Daarnaast is naar aanleiding van het recente raadsbesluit de investering voor de doorontwikkeling van de Chocoladefabriek (2^e verdieping) toegevoegd.

6.3 Toelichting op weerstandsvermogen

De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit fluctueert met de jaarlijkse inkomsten en uitgaven van de gemeente Gouda en wordt daarom meerjarig beoordeeld.

Op basis van de financiële effecten uit het coalitieakkoord en de circulaire is de inschatting van de benodigde weerstandscapaciteit geactualiseerd. In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling meerjarig weergegeven:

(bedragen * € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Programmabegroting 2019-2022:				
Indicatie van beschikbaar weerstandsvermogen	30.434	28.447	29.298	
Indicatie van benodigd weerstandsvermogen	14.171	14.171	14.171	
Weerstandsratio	2,1	2,0	2,1	

² Inclusief IHP

Geactualiseerde inschatting t.b.v. programmabegroting 2020 – 2023:				
Indicatie van beschikbaar weerstandsvermogen	29.325	31.910	36.906	37.763
Indicatie van benodigd weerstandsvermogen	17.600	17.600	17.600	17.600
Weerstandratio t.b.v. programmabegroting 2020 - 2023	1.7	1.8	2.1	2.1

Voor de weerstandratio is overeengekomen om deze tenminste op het niveau 'voldoende' te houden, hetgeen overeenkomt met een bandbreedte tussen 1 en 1,4. De meerjarige prognose laat zien dat dit wordt gerespecteerd; met een waarde tussen de 1,4 en 2,0 is er sprake van een classificering 'ruim voldoende'; een waarde boven de 2,0 wordt beoordeeld als 'uitstekend'.

De totale reservepositie van Gouda ontwikkelt zich naar verwachting als volgt:

(bedragen * € 1.000.000)	2020	2021	2022	2023
Algemene reserve	27	30	35	36
Reserve sociaal domein	2	2	2	2
Bestemmingsreserves	23	24	25	25
Egalisatie reserve openbare ruimte	11	13	14	15
Totale reservepositie	63	69	76	78
Solvabiliteitsratio	15%	16%	18%	18%

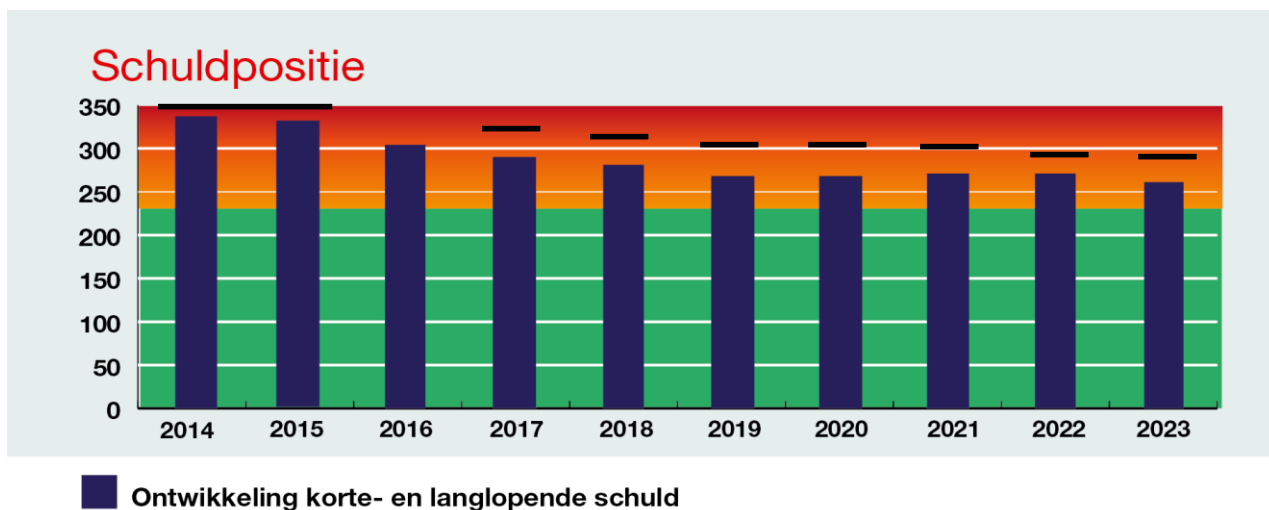
6.4 Toelichting op leningenportefeuille

De ontwikkeling van de leningenportefeuille fluctueert met de kasstromen van de gemeente Gouda en wordt meerjarig beoordeeld. Hiervoor wordt o.a. een inschatting gemaakt van het toekomstige verloop van de reserves en voorzieningen, grondexploitaties en het investeringsniveau.

De basis is de verwachte omvang leningenportefeuille van de begroting 2019. In de tussenliggende periode en in deze Kadernota zijn enkele voorstellen gedaan en worden keuzes gemaakt, die van effect op de leningenportefeuille zijn. Dit leidt tot de volgende verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille:

(bedragen * € 1.000.000)	2020	2021	2022	2023
Programmabegroting 2019-2022:				
Verwachte omvang leningenportefeuille (kort en lang)	292,4	282,4	268,4	254,3
Geactualiseerde inschatting t.b.v. programmabegroting 2020 – 2023:				
langlopende leningen	258,1	260,7	260,9	250,9
kortlopende leningen	10,0	10,0	10,0	10,0
Verwachte omvang leningenportefeuille t.b.v. programmabegroting 2020 - 2023	268,1	270,7	270,9	260,9
Schuldenplafond uit coalitieakkoord	305,0	300,0	295,0	
Ruimte (afgerond, + is ruimte, - is tekort)	+36,9	+29,3	+24,1	

De huidige collegeperiode loopt tot en met 2022. De norm van het schuldenplafond is gekoppeld aan die periode. Als er in 2023 een nieuwe collegeperiode aantreedt, is het aan dat college om te bepalen hoe zij wenst om te gaan met het schuldenplafond.

Het meerjarige verloop van de leningenportefeuille laat vanaf 2014 een daling tot aan 2023 zien. In de jaren 2021 en 2022 is een lichte stijging waarneembaar, wat onder andere verband houdt met verwachte uitgaven voor onderwijshuisvesting. Het meerjarige schuldenplafond (aangeduid met de zwarte balkjes) was in 2014 gezet op € 350 miljoen en deze loopt af tot € 295 miljoen in 2023.

De leeswijzer voor deze tabel is als volgt: het groen vertegenwoordigt de 90%-norm van de begroting en ligt op € 235 miljoen. Een schuldquote van <90% krijgt in het nieuwe gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK) voor gemeenten de waardering “minst risicovol”. Tussen de 90 – 130% wordt de situatie als neutraal gesteld (oranje).

De huidige omvang kwalificeert volgens de signaleringsnormen uit dit nieuwe kaderdocument dus als ‘neutraal’. Uit de tabel blijkt dat wordt voldaan aan de aangescherpte afspraken over het schuldenplafond.